

ТРВЗ і мистецтво, або Як створити шедевр чи інновацію

Як ви вважаєте, в чому полягає фактор успіху? Це доля, випадок чи знання?

Мультимільйонер, судновласник Онасис, фінансовий король Ротшильд, нафтовий магнат Рокфеллер, творець першого масового автомобіля Форд – всі вони були вигадниками, винахідниками і вирішувачами відкритих завдань. Ви думаєте, що неможливо повторити їх неймовірний успіх та створити передумови створення шедевр? Давайте розберемося, як саме створюється інновація чи креативне рішення на прикладі культурних та мистецьких творів і до чого тут теорія розвитку винахідницьких завдань (ТРВЗ).

Мистецтво – це сукупність об'єктів аудіо- та візуальних творів для передавання мети – смислу автором. Зрозуміти техніку використання ТРВЗ простіше всього, досліджуючи вже відомі витвори мистецтва.

Теорія розвитку винахідницьких завдань, як інструмент гарантованої (керованої) творчості проводить нас по алгоритму знаходження неординарних рішень, формулювання нових форм та креативних ідей, що надовго залишаються у свідомості людей.

ТРВЗ в музиці

Пошукаємо прийоми створення хороших мелодій. Коли ми розглянемо зовнішню структуру в музичних створах – «геометрію» мелодій, то помітимо, що таких прийомів безліч, але класифікувати їх ще нікому не вдалося.

Невдачею закінчилася спроба встановити, які з прийомів призводять до створення «приємних мелодій», а які – ні. Деякі прийоми зустрічалися помітно частіше ніж інші. Природно було припустити, що вони найсильніші. Ціла низка дуже красивих мелодій написана за одним принципом.

Була зроблена спроба застосувати ці прийоми на практиці. Дійсно вдалося написати кілька гарних мелодій. Але чомусь вони ніяк не справляли на слухачів враження.

До речі, давні греки терміном «техне» (мистецтво, майстерність, вміння) позначали майстерне виробництво чого-небудь, тобто будь-яку творчу працю (на відміну від пізнавальної) і мистецтвом для греків була як праця архітектора, так і теслі, і ткача. Отже тут ми бачимо безсумнівний зв'язок в походженні техніки і мистецтва.

Технічні системи підкоряються одним і тим же закономірностям, незалежно від того, чи йде мова про паровози, ткацькі верстати або прилади для вимірювання світлового тиску. Значить і всі види мистецтва повинні підкорятися закономірностям, справедливим для одного з цих видів. Іншими словами, прийом, який працює для музики, повинен спрацьовувати і в інших видах мистецтва.

Яке завдання стоїть перед автором і як можна управляти процесом створення культурного продукту? Системний підхід до формування мети, описання підвладних системі компонентів та факторів (об'єктів) надсистеми показує нам, на якому етапі еволюції знаходиться наша система загалом.

І рішення, точніше, принципи рішень, досить схожі на принципи з систем технічних.

А як показати в скульптурі не тільки персонажа, а й саму його тему життя, справу? Скульптор вводить в свої композиції крім самої фігури, ще й предмети, оточення (наприклад, Пушкін в літньому саду, Ломоносов в лабораторії і т. д.).

У музичній поемі «Життя героя» Ріхард Штраус мав намір показати свою біографію з усією боротьбою проти недоброзичливців і ворогів. Як це зробити музичними засобами? Композитор вводить в поему елементи своїх творів, написаних у відповідні періоди життя. Це прийом речовинно-польової структури з TRIZ: є тема, але вона не показується прозорим художнім образом.

ТРВЗ в образотворчому мистецтві

Рентгеноскопічний аналіз картини Рембрандта «Даная» показав, що перший її варіант був просто переписаний з однойменної картини художника Аннібале Карраччі. Але цей варіант не давав потрібного ефекту – не відображав пориву Данаї, її руху вперед. Щоб цього домогтися, Рембрандт ввів кілька нових прийомів, яких не було у Карраччі. Наприклад, світла пляма на подушці за головою у Данаї не відповідає розподілу світла – його не може там бути, воно з'явиться тільки після того, як Даная ще трохи «підніме голову». Узгоджені в напрямку руху і елементи надсистеми – завіса, жест служниці. Все це «інструменти», які зробили нерухомий варіант рухомим. Картина Карраччі відома тільки фахівцям, картину же Рембрандта знають дуже багато людей.

Аналогічно технічним системам художні не залишаються на рівні простих структур. Виявляються більш складні, аналогічні комплексним, подвійним, ланцюговим. В ТРВЗ це називається — реполь (речовина плюс поле). На картині Рембрандта ми бачимо лінію підвищення ідеальності інструменту, який можна «зробити» зі сторонніх елементів, як, наприклад, ангел на картині, із зовнішнього середовища (предмети, уривки колишніх творів). А можна і ще краще - в якості інструменту взяти одну з «своїх» підсистем.

ТРВЗ в літературі

Особливо цікавий матеріал дають п'єси. Тема вистави (як твору режисера) і її переклади на інші мови – це зовсім не те, що тема вихідної п'єси. Режисери і перекладачі фактично роблять з матеріалу п'єси абсолютно новий твір.

Дослідникам вдалося простежити низку «вічних» п'єс, зокрема, п'єс Шекспіра. Одного тільки «Гамлета» набралось 27 режисерських і перекладацьких трактувань.

В мистецтві часто використовується зокрема, метод аналогій. Спрацьовує цікавий психологічний ефект. Для людини, яка знає підводну частину системи, система ця цікава, приваблива, а при якісній художній мові і «високодуховна». Для необізнаної людини ж система або незрозуміла взагалі, або примітивна. Візьмемо трикутник. Його вважають примітивізацією колись прекрасних зображень. А чому, власне? Для первісної людини цей знак був сповнений вікового сенсу. Він був не безпосередньою інформацією, а художнім твором.

Ми втратили підводну частину, ось і називаємо його примітивним. Невдячні ми все ж по відношенню до предків. Так і намагаємося відмовити їм в «інтелігентності». Так і намагаємося показати себе єдиним поколінням, які досягли вершин створення і розуміння мистецтва!

Підсумовуючи, зазначу, що прийоми фантазування (використання методу аналогій, збільшення/зменшення тощо) та системний аналіз та розвиток системи об'єкту мистецького твору є ефективними методами подолання психологічної інерції, розвитку креативного мислення та генерування інноваційних ідей.